

Jelentés az Erdélyi Múzeum-Egyesület és az EME Jakó Zsigmond Kutatóintézet 2024. évi tevékenységéről

2024-ben Egyesületünk alapszabályainak megfelelően és küldetéséhez híven végezte sokrétű tevékenységét, s szolgálta az erdélyi magyar tudományosságot. Az EME saját kutatóintézettel, több helyszínen működő könyvtárral és kéziratárral rendelkezik, tudományos szakosztályokat, fiókegyesületeket, ifjúsági szakcsoportokat, kutatóműhelyeket, illetve digitális adattárat és könyvkiadót működtet. Jelentésünk nem adhat számot e sokrétű tevékenység minden eleméről, azok időrendi leírását az Egyesület honlapján közzétett eseménytárban találják meg tagtársaink, alegységeink működéséről pedig külön beszámoló is készültek.

Az EME 2024. évi tevékenysége a munkaterv szerint haladt, a szakosztályok és fiókegyesületek megtartották a tervezett rendezvényeiket. Az EME keretében működő Jakó Zsigmond Kutatóintézet tevékenysége a kitűzött céloknak és a munkaterveknek megfelelően haladt, ugyanakkor az egyesület külső kutatási programokat is támogatott. Kiadónk 2024-ben is eredményesen működött, a tudományos periodikák és konferenciakiadványok megjelentetése mellett számos önálló kötetet is közreadtunk, ezekről a felelős kiadó beszámolójában kapnak részletes tájékoztatást.

Az EME, céljai megvalósítása érdekében, együttműködik a hazai és anyaországi vagy külföldi tudományos műhelyekkel, kutatóintézetekkel, felsőoktatási és közművelődési intézményekkel. Ezek az együttműködések az elmúlt évben is számos közös kutatási programot, szakmai rendezvényt és tudományos kiadványt eredményeztek.

Tagságunk

Nyilvántartásaink szerint a 2014–2024 közötti időszakban Egyesületünk taglétszáma 2537 fő, melyből 1679 fő rendes tag (aktív és nyugdíjas), 857 tagunk pedig egyetemi hallgató. 2024-ben 67 új tag lépett be Egyesületünkbe, 2024-re 500 tag fizette ki a tagdíját. Időszerűvé vált, és újabb törvényi rendelkezések is előírják tagságunk elektronikus nyilvántartásba vételét, illetve az adatok frissítését és az online beiratkozási lehetőség biztosítását. Az online felület elkészült, jelenleg az adatátvitel és a rendszer véglegesítése folyik, reményeink szerint az év második felében működőképessé lesz.

Szakosztályaink

1. A Bölcsészeti, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály közgyűlésére 2025. január 23-án került sor, ekkor a szakosztály vezetősége (Egyed Emese elnök, Gálfi

<https://doi.org/10.36373/em-2025-1-17>

Emőke titkár) rendkívül gazdag működésről számolhatott be. Meghívott előadók, illetve a szakosztályi tagság és az EME Kutatóintézetének munkatársai az elmúlt év folyamán összesen 10 alkalommal tartottak előadást. A Kolozsvári Magyar Napok (augusztus 19–24.) keretében a szakosztály több irodalmi, kulturális és történeti tematikájú rendezvényt szervezett. A MTNE rendezvénysorozat történelem szekciójára az EME Jakó Zsigmond Kutatóintézete, az EME I. szakosztálya és a KAB Történelmi Szakbizottsága közös szervezésében került sor. Huszonkét előadás hangzott el két párhuzamos szekcióban, és két kötet került bemutatásra. A bölcsészettudományi szekció a rendezvénysorozat keretében *Nők műveltsége – nők a műveltségért* címen hirdette meg a konferenciát, melynek keretében egy plenáris előadás és 10 szekció-előadás hangzott el, amelyek változatos szemszögekből közelítették meg a nő kérdését az irodalomban és a művészetben. Szintén a tudomány napi rendezvények keretében zajlott a *Zenei párhuzamok és kötődések* című zenetudományi konferencia, melyen kilenc előadó tudományos értekezésével, két előadó pedig kortárs zenemű megszólaltatásával járult hozzá a rendezvény sikeréhez. A tudomány napi szakosztályi konferenciákat hagyományosan az EME Debüt díjának eredményhirdetése és a Certamen XI. kötetének bemutatása zárta. A négy jelölt közül Máthé Zsuzsa – nyelvészeti munkájáért – és Antal Róbert – történelmi munkájáért – nyerték el a díjat (bírálok: Gábor Csilla, Pál Judit), a díjat Keszeg Vilmos, a díj alapítója adta át. Ezek mellett szakosztályunk két jelentős tudományos konferenciának is társszervezője volt: az elmúlt év áprilisában került sor a Mózes Attila életművére fókuszáló konferenciára, melyen magyarországi és erdélyi irodalomtörténészek, szerkesztők tartottak előadásokat az író életművéről. A BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézet, az Erdélyi Múzeum-Egyesület, a Kriza János Néprajzi Társaság és az MTA Kolozsvári Akadémiai Bizottsága közös szervezésében 17. alkalommal került sor kutatás- és tudománytörténeti konferenciára 2024. október 3–5. között. A konferencián változatos témákban – folklórhagyaték, útleírás, népiesponyva-kutatás, népköltészet, népnevelés, népi játékok, népdalok, népi gyűjtemények, oktatás, folyóirat-kultúra, néprajzi terepmunka, népi művészet – tartottak előadásokat oktatók, doktoranduszok, valamint egyetemisták. Szakosztályunk több, az Egyesület vagy más kiadók által megjelentetett kötet bemutatását is megszervezte: június 29-én a Flóra Ágnes és Pakó László által szerkesztett *Közösségben közösségért. Tanulmányok Kiss András születésének századik évfordulójára* című kötetet ismertették, augusztus 21-én Molnár Ildikó: *Bezártság-élmény és alkotói szabadság: Jancsó Elemér irodalomtörténész munkássága 1944-ig*, október 17-én Meitner Tamás: *Lélekegyedül*, a 10. adventi könyvvásáron, december 2-án pedig Ferenczi Szilárd: *Kolozsvár várospolitikája 1886–1918* című kötet bemutatójára került sor. A szakosztály keretében az elmúlt évben két külső kutatási program zajlott: az EME egykori levéltára irattárának jelenleg a Román Nemzeti Levéltár Kolozs megyei levéltárában őrzött anyagát Benedek Szabolcs és Kerekes Eszter digitalizálták, Egyed Emese irányítása alatt pedig két doktorandusz (Jakab Imola, Bereczki Szende) Wass Ottilia kapcsolathálóját, illetve Cseh Katalin társadalmi problematikájú verseskötetit tanulmányozza.

Részletes beszámoló a szakosztály tevékenységéről itt olvasható: <https://eda.eme.ro/handle/10598/34214>

2. A Természettudományi Szakosztály tevékenységét Csavdári Alexandra irányítja elnökként, munkáját Simon Várhelyi Melinda titkár segíti. A szakosztály 2024-re hét

előadást tervezett, ebből végül öt valósult meg. Két előadást tartott Szőcs Katalin, Buta Erzsébet a biokertekről és növénytársításokról, Tóthfalussy-Veress Éva a kolozsvári egyetem állattani tanszékének 1872–1919 közötti történetéről, Sándor Bulcsú pedig az önszerveződő robotokról értekeztek. MTNE-rendezvényként került sor a 23. erdélyi természettudományi konferenciára, melynek keretében dr. Virág Piroska *Újjonnan elő-állított vegyi anyagok tesztelése: első lépések a tumorelleses hatás felé*, dr. Patkó Ferenc: *Carl Linné (1707–1778) tudományos munkássága. Tudománytörténeti áttekintő* címmel plenáris előadást tartottak. A plenáris előadásokat követően három szekcióban folytatódta az előadások. Az elmúlt évben két külső kutatási pályázatukat sikeresen lezárták, és újabb két projektre nyertek el támogatást: dr. Csavdári Alexandra: *Statistikai módszerek és indikátorok a kísérleti adatok feldolgozásában és értékelésében – Esettanulmányok*, dr. Virág Piroska: *Új Schiff-bázis-típusú platina (II) komplexek tesztelése tumorelleses hatásuk szempontjából*.

Részletes beszámoló a szakosztály tevékenységéről itt olvasható: <https://eda.eme.ro/handle/10598/34215>

3. Az Orvos- és Gyógyszerésztudományi Szakosztálynak jelenleg 740 aktív tagja van. A 2024-es év folyamán 36 új tag iratkozott be. Ebben az időszakban a választmány 3 alkalommal tartott gyűlést, biztosítva a területi választmányi tagok számára az online részvételt. A területi csoportok rendezvényein a szakosztály rendszerint más szervezetekkel együtt, társszervezőként szerepel, mint például a Hargita Megyei Orvostudományi Alapítvánnyal Csíkszeredában, a Pápai Páriz Ferenc Alapítvánnyal Székelyudvarhelyen, a Báthory István Alapítvánnyal Szilágysomlyón, a Dr. Lükő Béla Orvostudományi Egyesülettel Szatmárnémetiben és a Magyar Egészségügyi Társasággal. A szakosztályi tevékenység hatékonyabbá tételét, a kapcsolattartást és az élénkebb információáramlást segíti elő az Orbán-Kis Károly választmányi tag által karbantartott honlapunk: www.emeogysz.ro. Elkészült a tagság felhőalapú számítógépes nyilvántartása, amely lehetővé teszi a tagtársak számára, hogy tagsági státusukat ellenőrizzék, és tagdíjukat online kifizessék. A szakosztályt orvostovábbképzőket szervező egyesületként 2024-ben is akkreditálták az országos Orvosi, Fogorvosi és Gyógyszerész Kamaráknál.

Az elmúlt évben az Orvostudományi Értesítő 97. kötetének két különszáma jelent meg (a XXXII. tudományos ülészak, valamint a XXXI. tudományos diákköri konferencia összefoglalóit tartalmazó kötetek). 2021-től folyóiratunk áttért a cikkek in extenso közlésére (open volume publishing), a 95. kötettől kezdődően (2022) pedig a cikkek két nyelven (magyar és angol) kerülnek kiadásra. A szerzők által magyar nyelven beküldött kéziratokat a szerkesztőség által felkért szakemberek fordítják le angol nyelvre.

A szakosztály jelenleg legfontosabb tevékenységének a tudományos összefüggések szervezését tekinthetjük. 2024. április 18–20. között Marosvásárhelyen került sor a XXXII. tudományos ülészakra 393 résztvevővel, ebből 262 orvos, 76 fogorvos, 55 gyógyszerész. A konferencia előrendezvényeként, szerdán, Pályakezdő orvosok és gyógyszerészek fórumára került sor, az Erdélyi Rezidens Orvosok Szövetsége szervezésében. A nagyszámú hallgatóság három – orvostudomány, fogorvostudomány, gyógyszerésztudomány – tömbben, kerekasztal-megbeszéléseken, szakemberek előadásain vehetett részt.

A családorvosi szakcsoport tevékenységéből említésre méltó a 2024. március 22–23. között Székelyudvarhelyen a Pápai Páriz Ferenc Alapítvánnyal, a Magyar Egészségügyi Társasággal és Hargita Megye Orvosi Kollégiumával közösen szervezett, nagyszabású XXX. családorvosi továbbképző konferencia, külföldi és hazai előadókkal, 407 résztvevővel, amelyből 236 orvos és gyógyszerész, és 171 szakdolgozó. 2024. július 12–14. között a XXXII. Báthory-napok keretén belül került megrendezésre a XXX. orvostovábbképző Egészes életmód a változó világban címmel, dr. Széman Péter, az EME szilágysomlyói csoportjának vezetője szervezésében. A konferenciát Nagyenyeden tartották, 81 résztvevővel. A Magyar Tudomány Napja Erdélyben központi rendezvényén a szakosztály részéről dr. Szabó Zoltán István gyógyszerész docens *Alaputatástól rendőrségi feljelentésig. A királis elválasztások szerepe a gyógyszer-analitikában*, dr. Marton László diabetológus, rezidens orvos, doktorandusz pedig *Technológia a diabetológia szolgálatában* címmel tartott előadást. Az Orvos és Gyógyszerésztudományi Szakosztály kolozsvári rendezvényét, dr. Bódizs György alelnök szervezésében, november 23-án a kolozsvári Sapientia EMTE Fő téri épületében tartotta. Szakosztályunk szervezésében került sor, december 4-én, Marosvásárhelyen a Pápai Páriz Ferenc orvosdoktori értekezésének és doktortá avatásának 350. évfordulója alkalmából szervezett ünnepi megemlékezésre, a Magyar Tudomány Napja Erdélyben rendezvénysorozat keretében. A szakosztály a kutatómunkát pályázatok útján is támogatja, az elmúlt időszakban Mátyás-Botond Barna és Boda Ferenc-András részesült támogatásban, könyvkiadási támogatást pedig Gyéresi Árpád professzor *A penicillin kultúrtörténete* című kézírata nyert el. Újra sikerült támogatásban részesíteni gyógyszerésztudományi kutatócsoportokat, és sor került a Csögör Lajos-díjak, a dr. Formanek Gyula-emlékdíj átadására, illetve a szakosztály szerepet vállalt a Pápai Páriz Ferenc-díj kiosztásában is.

Részletes beszámoló a szakosztály tevékenységéről itt olvasható: <https://eda.eme.ro/handle/10598/34216>

4. A Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztály (vezetőség: Kerekes Kinga elnök, Kokoly Zsolt és Balla Emese alelnökök, Vincze Mária-Magdolna titkár) 2024. március 12-én tartotta éves közgyűlését, tevékenységi beszámolóval, a 2025-re vonatkozó tervek bemutatásával és megbeszélésével. A szakosztály a Magyar Tudomány Napján több kiskonferenciát szervezett, nagyrészt más intézményekkel együttműködésben. A Sapientia EMTE Jogtudományi Intézetével közösen megszervezett jogi szekció (*A dezinformáció (álhírek, deepfake) elleni fellépés lehetőségei – médiajog és adatvédelem keresztmetszetében*) előadásai azokat a jogi megoldásokat tárták elénk, amelyek lehetővé teszik a jogellenes tartalmak meghatározását és az ellenük való fellépést. A szakosztály turisztikai szakcsoportja *A gasztronómia titkai* címmel tartotta meg rendezvényét, a Sapientia EMTE Fő téri épületében, abban az egykori szállodában, amelynek tulajdonosa a 19. század végén Nagy Gábor híres szakács és borszakértő volt. A filozófiai szakcsoport 2024. november 16-án Filozófiai hatástörténet és kritika II. címmel szervezett konferenciát a BBTE főépületében. A konferencia társszervezői a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Történelem és Filozófia Karának Magyar Filozófiai Intézete és a Pro Philosophia Alapítvány voltak. A résztvevőket Demeter M. Attila intézetigazgató, filozófus, habilitált egyetemi docens köszöntötte, a konferencia két szekciójában pedig igen színvonalas előadások hangzottak el. 2024 júniusában immár tizenegyedik alkalommal került sor az erdélyi magyar vendéglátás és turizmus konferenciára. A rendezvény a

magyarországi és a hazai turisztikai kutatóműhelyek és vendéglátó szakemberek kutatásainak és munkájának bemutatására nyújtott kiváló lehetőséget. A szakosztály az elmúlt időszakban három kutatási projektet zárt le sikeresen, a 2024. november –2025. április közötti időszakban pedig újabb három kutatás nyert támogatást.

Részletes beszámoló a szakosztály tevékenységéről itt olvasható: <https://eda.eme.ro/handle/10598/34217>

5. A Műszaki Tudományok Szakosztálya, küldetéséhez híven, 2024-ben is megtartotta tudományos és tudományszervező programjait. Március 21–22. között Kolozsváron rendezték meg immár 29. alkalommal a Fiatal Műszakiak Tudományos Ülésszakát, amelyet az EME Műszaki Tudományok Szakosztálya és a Sapientia EMTE Marosvásárhelyi Kara közösen szervezett. A Kárpát-medence fiatal műszaki szakemberei számára létrehozott tudományos fórumon 127 szerző mutatta be kutatásait és eredményeit 66 tanulmány formájában. A Kolozsvári Magyar Napok keretében 16. alkalommal szerveztük meg a *Kolozsvár XX. századi ipartörténetének emlékei* című ipartörténeti előadás-sorozatot, amely a Hűtő- és Élelmiszeripari Berendezések Kutató- és Tervezőintézet (HÉKUTI – ICPIAF) emlékeit idézte fel. Az esemény során az egykori alkalmazottak megosztották tapasztalataikat a kutatóintézet működéséről, a gyártási folyamatokról és a szakmai kihívásokról. 2024. augusztus 29. és szeptember 1. között immár huszonharmadik alkalommal szerveztük meg technikátörténeti alkotótáborunkat, Brad és Abrudbánya környékén. A XXV. műszaki tudományos ülésszakra a Magyar Tudomány Napja Erdélyben rendezvénysorozat keretében 2024. november 23-án került sor. A rendezvény rangját jelentősen emelte a három plenáris előadás (Páczelt István József, Dulf Éva-Henrietta, Mankovits Tamás), melyeket követően 35 szerző kutatása került bemutatásra 16 előadásban. Az előadók öt egyetemet és két kutatóintézetet képviseltek. Imecs Mária villamosmérnököt az erdélyi magyar műszaki tudományosság fejlesztésében és ápolásában kifejtett kiemelkedő tevékenységért Jenei Dezső-emléklappal díjaztuk.

Részletes beszámoló a szakosztály tevékenységéről itt olvasható: <https://eda.eme.ro/handle/10598/34212>

6. A Matematikai és Informatikai Szakosztály 2024-ben is a matematikai, illetve informatikai ismeretek művelésére és a tudományok népszerűsítésére helyezte a hangsúlyt. Céljait a szakosztály tagjai partnerintézményekkel közösen szervezett konferenciák, tudományos ülésszakok, előadások, illetve szakmai versenyek révén érték el. A Kolozsvári Magyar Napok keretében, 2024. augusztus 21-én Kása Zoltán Bolyai János életútjáról tartott előadást. A szakosztály legjelentősebb rendezvénye a MTNE keretében megszervezett 15. matematika és informatika alkalmazásokkal című konferencia volt, melyre 2024. november 15–17. között került sor és melyen 44 előadás hangzott el. A hagyományoknak megfelelően a konferencia keretében került sor a Farkas Gyula-emlékérem átadására, mely kitüntetésben ez alkalommal Kovács Katalin és Szócs Péter csíkszeredai, illetve Oláh-Ilkei Árpád sepsiszentgyörgyi matematikatanárok részesültek. A szakosztály tagjai két pályázattal vettek részt az EME külső kutatási programjaiban, és több előadással a fiatal műszakiak tudományos ülésszakán is szerepeltek.

Részletes beszámoló a szakosztály tevékenységéről itt olvasható: <https://eda.eme.ro/handle/10598/34218>

7. Az EME Agrártudományi Szakosztálya tevékenységének célja az agrárium különböző ágazatainak összefogása, a magyar szaknyelv ápolása és a fiatal nemzedék bevonásával a kutatómunka ösztönzése. Az elmúlt év egyik első eseményeként február 23-án került sor több társszervező közreműködésével a gyümölcsfák tél végi fenntartó metszése című szakmai napra, melyen közel 100 érdeklődő vett részt. Képviselőink szakmai előadásokat tartottak a kolozsi agrofórumon, az EME választmányi ülésén pedig dr. Nyárádi Imre-István képviselte a szakosztályt. Szintén márciusban szakosztályunk sikeresen összegezte *A mikroöledek előállításának technológiai tökéletesítése* című kutatás eredményeit, melyet az EME a BGA/215/2023 keretből támogatott, dr. Fazakas Csaba alelnök pedig a Növénytermesztési szekció meghívott előadójaként vett részt a Székely Gazdaszervezetek Szövetségén tartott Egyeztető Fórumán. Az utánpótlásnevelés fontosságának jegyében április 26-án a szakosztály több tagja részt vett a Marosvásárhelyen szervezett Agrártudományi ETDK-n, nyáron pedig a Sapientia EMTE agrármérnöki szakos hallgatóinak szakmai tanulmányútján. December 4-én az EME Sepsiszentgyörgyi Fiókegyesületével, a Sapientia EMTE Sepsiszentgyörgyi Karának Élettudományi Tanszékével, valamint a Marosvásárhelyi Karának Kertész-mérnöki Tanszékével és az illyefalvi LAM Alapítvánnyal közösen szervezte meg a szakosztály a XX. agrártudományi konferenciát, melyen közel 120-an vettek részt.

Részletes beszámoló a szakosztály tevékenységéről itt olvasható: <https://eda.emero/handle/10598/34219>

Az EME Kézirattára és Könyvtárai

Kézirattárunk az elmúlt időszakban is nagy nehézségekkel küzdött férőhelyének szűk volta miatt. A tárolásra szolgáló polcaink már megteltek, a beérkezett hagyatékok egy részét alkalmatlan körülmények között, dobozolva tartjuk. A Lakatos utcában levő gyűjteményünk az elmúlt évben az alábbi kéziratok anyagokkal gyarapodott: az Erdélyi Szépművéses Céh újraalapításának iratai (Bálint Júlia adománya), Orosz Endre hagyatékának kiegészítése (családi levelezés, személyes iratok – Orosz Judit adománya), az alsójárai Olvasó-Egylet 1918–1921 közötti jegyzőkönyvei (Durugy Pál tordai tanár adománya, dr. Keszeg Vilmos közvetítésével), néhai Ferenczi Géza régész kéziratái (Hubbes Éva ny. könyvtáros révén). Az adományokat köszönjük!

2024 őszén az EME munkatársai a Babeş–Bolyai Tudományegyetem néhány történelem szakos hallgatójának segítségével felújításra előkészítették a Jordáky-ház könyvtárának helyiségeit, dobozolták és elszállították a könyvanyagot és a polcrendszereket, majd a felújítás befejeztével mindent az eredeti rendjében állítottak vissza. Az ily módon felújított könyvtárrészlegünk rövidesen ismét az olvasók rendelkezésére áll. A Lakatos utcai kézirattár megsüllyedt hátsó sarkának aláfalazási munkálatai miatt a kéziratok anyag egy részét kellett a felújítandó helyiségből kiköltöztetni szintén az EME munkatársainak közreműködésével. Köszönet a munkájukért! Müller Ádám több ezer kötetes könyvtárát az elmúlt években tematikák és nyelvek szerint csoportosítottuk, a saját állományunkban megőrzésre kerülő köteteket és a kéziratok anyagot elszállítottuk, a könyvtár maradék – nagyjából idegen nyelvű kötetekből álló és tematikai szempontból könyvtáraink gyűjtőkörébe nem illő – részét pedig a kolozsvári Egyetemi Könyvtárnak ajánlottuk fel. Ez utóbbi dobozolt anyag elszállítása az

Egyetemi Könyvtárban zajló felújítási munkálatok miatt jelenleg meghatározhatatlan időre szünetel, emiatt valószínűleg más tárolóhelyet kell keresnünk.

Jelentés az EME Jakó Zsigmond Kutatóintézetének 2024. évi tevékenységéről

Az 1990-ben újjáalakult Erdélyi Múzeum-Egyesület keretében 2006-ban létrehozott kutatóintézet munkatársainak fő feladata Erdély történeti és nyelvészeti forrásainak feltárása és közzététele, valamint e történeti korszakok vizsgálatát megalapozó segédletek és kézikönyvek összeállítása. Az intézet munkatársai tehát olyan alap kutatások végzését vállalták, melyek lehetővé teszik, hogy Erdély múltjáról a korábbinál hitelesebb és időtállóbb képet alkothassunk. A kutatóintézet és forráskiadási programja elválaszthatatlanul összeforrt a magyar medievisztika kiemelkedő képviselője, néhai Jakó Zsigmond (1916–2008) személyével, aki az intézményes keretek között folyó forrásfeltárás és -kiadás révén látta megvalósíthatónak az erdélyi közép- és kora újkori kutatások fellendítését.

A történész munkatársak forráskiadói tevékenysége eredményeként eddig közel 9800, a történetkutatás előtt zömében ismeretlen kivonat jelent meg nyomtatásban, részben az Egyesület alapítója, Mikó Imre által 1855-ben megindított Erdélyi Történelmi Adatok című sorozatban. Mind a hazai, mind a magyarországi történetkutatás igen kedvezően fogadta az erdélyi forráskiadásnak ezeket a maguk nemében egyedülálló és hiánypótló vállalkozásait, melyek folytatása a korszak minél elmélyültebb megismerésének alapvető feltétele. Ennek egyértelmű felismerése az a tény, hogy az Intézetünk keretében folyó *Források és adattárak Erdély középkori és kora újkori történetéhez* című forráskiadási programot az MTA 2023 ősztől Nemzeti Programjai közé emelte, és jelentős, fenntartói támogatásban részesíti.

2024-ben intézetünk tudományos munkatársai összesen 19 magyar és idegen nyelvű tanulmányt és 4 recenziót jelentettek meg, 32 előadást tartottak, 4 kötetet és egy folyóiratot szerkesztettek, 2 tudományos konferenciát szerveztek, illetve azt is érdemes kiemelni, hogy 6 kutatónk végez oktatói tevékenységet a BBTE és a Sapientia EMTE különböző intézetei keretében, illetve tagjai államvizsga-, magiszteri vagy doktori bizottságoknak.

Kutatási témák:

1. Erdélyi okmánytár (Codex Diplomaticus Transsylvaniae)

A hazai és magyarországi medievisztika egyik legjelentősebb, Jakó Zsigmond által megindított vállalkozásának célja, hogy „az okleveles források minél teljesebb összegyűjtésével és hozzáférhetővé tételével szilárd alapokat biztosítson Erdély középkori történetének tudományos igényű, korszerű műveléséhez”, eddig öt kötetben jelent meg az 1023–1389 közötti esztendőök okleveles anyaga. Jelenleg a VI. kötet szerkesztése folyik, megtörtént az 1390–1399 között kiadott oklevelek hasonmásokkal való összeolvasása, az elkészült regeszták ellenőrzése és kiegészítésük, valamint a levéltári és bibliográfiai kutatás a Vatikáni Apostoli Levéltárban és Könyvtárban. A kötet összeállított kézírata rövidesen a lektorhoz kerül. Munkatársak: Hegyi Géza, W. Kovács András.

A legutóbbi kötet internetes elérhetősége: https://library.hungaricana.hu/hu/view/MoLDigiLib_MOLkiadv2_60/?pg=0&layout=s

2. Az erdélyi káptalan és a kolozsmonostori konvent fejedelemségkori protocollumai

Bogdándi Zsolt és Gálfi Emőke szerkesztésében eddig a gyulafehérvári hiteleshely jegyzőkönyveinek az 1575–1613 közötti bejegyzései jelentek meg a sorozat első két kötetében, melyek 1410 magyar nyelvű kivonatot tartalmaznak. A kolozsmonostori konvent fejedelemségkori protocollumaiból pedig Bogdándi Zsolt az 1575–1590 közötti évek bejegyzéseit tette közzé 865 kivonatban. 2024-ben Gálfi Emőke három hiteleshelyi jegyzőkönyv kivonatolását befejezte (mintegy 1000 regesztát készült el), Bogdándi Zsolt pedig az 1593–1602-re keltezett konventi bejegyzéseket kivonatolta magyar nyelven, és azonosította a későbbi jegyzőkönyvekben levő átírt szövegeket.

Az eddig megjelent kötetek elérhetőségei: <https://eda.eme.ro/items/945b7552-fcd0-4b27-8f2f-06d7507fd428> / <https://real.mtak.hu/63582/1/ETA%20VIII-2.pdf> / <https://real.mtak.hu/78362/>

3. Az erdélyi fejedelmek királyi könyvei

Az erdélyi fejedelmi kancellárián vezetett királyi könyvekből összesen 30 kötet maradt fent az 1569–1689 közötti időszakból az MNL OL őrizetében. Fejér Tamás, Rácz Etelka és Szász Anikó szerkesztésében eddig János Zsigmond, Báthory Kristóf és Báthory Zsigmond fejedelmeknek az 1569–1602 közötti évekből fennmaradt hat királyi könyve jelent meg nyomtatásban a sorozat első két köteteként, mely 2540 regesztát tartalmaz. Bocskai István liber regiusának kézírata elkészült, jelenleg a mutató véglegesítése folyik, a kötet hamarosan nyomdába kerül. Szász Anikó véglegesítette a Báthory Gábor fejedelem 1609–1610. évi, 490 oldal terjedelmű királyi könyve oklevélkivonatait: összesen 567 regesztát és latin nyelvű átírást.

A megjelent kötetek elérhetőségei: <https://api.eda.eme.ro/server/api/core/bitstreams/89bcd3bd-1a83-4180-a1f0-30feba77432a/content> / <https://mek.oszk.hu/08400/08473/08473.pdf>

4. Erdélyi várostörténeti források

Minthogy az erdélyi fejedelmek székhelyére, Gyulafehérvárra vonatkozó forrásanyag zöme – beleértve a város levéltárát is – a 16–17. századi pusztítások során megsemmisült, a megmaradt darabok közül a gyulafehérvári Batthyaneumban őrzött városkönyv (1588–1674), valamint az 1603-tól kezdődő törvénykezési jegyzőkönyvek kiemelkedő jelentőséggel bírnak. Kovács András szerkesztésében eddig a városkönyv, valamint a törvénykezési jegyzőkönyvek 1603–1616. évek közötti anyaga jelent meg nyomtatásban. 2024-ben folytatódott a *Gyulafehérvár város törvénykezési jegyzőkönyvei 1618–1643* című kötet kiadásra való előkészítése, az átírt szövegek összeolvasásával, a korrektúrázással és a mutató összeállításával.

Az eddig megjelent kötet elérhetősége: <https://eda.eme.ro/items/fe7c7b2b-8cca-44b9-9994-cfde47dc97fc>

5. A magánélet szövegei a 17–18. századi Erdélyben. Wesselényi Kata írásos hagyatéka

Jelen kutatás előzményeként kora újkori erdélyi családok (Kálnoki, Apor, Rozsnyai) íráshasználatának vizsgálatára, főként magánlevelezéseik összegyűjtésére, kiadására,

illetve ezekkel kapcsolatos tanulmányok írására került sor. A családi levéltárak vizsgálatakor gyakran előtérbe kerültek a nők által írott és a nekik címzett szövegek, ezért folytatásként a kutatás 17–18. századi nemesasszonyokra fókuszál, akiknek tollforgató tevékenysége túlmutat a magánlevelezéseken. Papp Kinga 2024-ben az *Egy hittel egy reménnyel két egyező szívnek Isten eleiben fel nyújtott áldozatja, mellyben bé vagynak foglaltatva némelly könyörgések és Istenes énekek* című 313 oldalas kéziratot átírta. Ezenfelül a kéziratok korpuz másikkal is átolvasta, kijegyzetelte, és felhasználta a kutatással kapcsolatos előadásában.

6. Mai erdélyi magyar digitális helynévtár (együtműködésben a Magyar Nemzeti Helynévtár Programmal)

Új együtműködés jött létre 2014 tavaszán a Debreceni Egyetem Nyelvtudományi Tanszékének onomasztikai részlegével. 2015 őszén az együtműködést kiterjesztettük több magyarországi egyetemre, valamint a Nyelvstratégiai Intézetre is. Ennek a megállapodásnak értelmében a Magyar Digitális Helynévtár Magyar Nemzeti Helynévtárrá alakult, ennek fényében az EME nyelvész kutatói a Szabó T. Attila által megkezdett, majd az ún. kolozsvári iskola tagjai által folytatott erdélyi történeti és élőnyelvi helynévkutatás aktualizálását, mai magyar (magyarázatokkal kísért) helynévkatalógus összeállítását tűzték ki célul. Eddig megjelent az *Aranyos vidékének helynevei* című kötet. 2022 januárjától a MTA kiemelten támogatja ezt a Kárpát-medence egészére kiterjedő programot, amelyben az EME kutatóintézetének nyelvész kutatói fontos szerepet kapnak (dr. Tamás Csilla erdélyi térségi koordinátor). 2024-ben minden nehézség ellenére tovább sikerült bővíteni a kutatóhálózatot, néhány diák bevonásával a konkrét munkába. Így augusztus végén határidőre elküldhettünk 30 próbagyűjtés-adatbázist és 10 ívnyi helynévszótárt.

7. Az Erdélyi magyar szótörténeti tár köteteinek digitalizálása

A Tár köteteinek szerkesztése mellett néhány éve célul tűztük ki a teljes sorozat korszerű digitalizálását, amely korrektúrázás, aktualizálás után kerül az EDA-ba. A végső cél a teljes körű digitalizálás után olyan adatbázis létrehozása, mely újabb, különböző (elsősorban) nyelvészeti kutatások elvégzését teszi lehetővé. A digitális korrektúra elvégzése lehetőséget biztosít a kétrétegű pdf-formátum létrehozására, így a szöveg másolás után is hibátlan marad.

Intézményünk, a rendelkezésre álló források függvényében, külső kutatási projekteket is támogat. A 2024–2025 közötti időszakban összesen 18 kutatócsoport nyert el támogatást. A 2024. évben olyan kutatócsoportok pályázatait támogattuk, amelyek inter- és transzdiszciplináris kutatási tervek megvalósítására vállalkoznak, és az oktatás szolgálatában is állnak. Előnyben részesültek azok a kutatások, amelyek az EME egykori és jelenlegi gyűjteményeivel kapcsolódnak, egyetemi hallgatókat is bevonnak a kutatómunkába, illetve az oktatási intézményekkel való együtműködésekre alapoznak. A kutatócsoportok vezetői az EME szakosztályainak vagy valamelyik fiókegyesületének tagjai.

Kolozsvárott, 2025. március 18.

Bogdándi Zsolt